

PROFILAKTIK EMLASHDA IJTIMOY ME`YOR VA EMLASH QAMROVINI YUQORI DARAJADA SAQLASH

*Marg`ilon Shahar 1-son Abu ali ibn Sino nomidagi
Jamoat salomatligi texnikumi o`qituvchisi
E7rgasheva Kimyoxon*

Annotatsiya: *Emlash yoki vaksinatsiya — odam va hayvonlarda infeksiyon kasalliklar yuqishining oldini olish usuli. Bunda organizmga vaksinalar, immun zardoblar yoki gammaglobulin yuborib, sun'iy faol yoki passiv immunitet hosil qilinadi. Sun'iy faol immunitet hosil qilish uchun odam vaksinalar bilan emlanadi, bunda organizmda yuborilgan vaksina tarkibidagi antigenlarga qarshi faol **immunitet** rivojlanishi mavzuda keng yoritilgan.*

Kalit so'zlar: *Teri, vakcina, burun, imunitet, shifokor, jadval, muskul, burun, og'z, organizim, quturish, qizamiq, chaqoloq, gripp.*

Emlashda vaksinalarni teri ustiga, teri ostiga, **muskul** orasiga, **burun** va **og'iz** orqali yuborish mumkin. Vaksinalar bilan emlash jadvali har xil: bir marotaba, ikki, uch marotaba va hokazo. Sun'iy faol immunitet immunizatsiya tugaganidan so'ng 2-3 hafta o'tgach paydo bo'ladi va oylab, hatto yillab saqlanib qoladi. Takror emlash (immunitet darajasi susayganda) revaksjatsiya deb ataladi.

Sun'iy passiv immunitet organizmning himoya faoliyatini oshirish, ko'zda tutilgan tegishli yuqumli kasallikka qarshi chidamlilik yoki boshlangan kasallikning kechishini yengillashtirish maqsadida qilinadi. Bir qancha yuqumli kasalliklar (odamlarda **gepatit V, sil, bo'g'ma, qoqshol, ko'kyo'tal, qizamiq, tepki, poliomiylit;** hayvonlarda **brutsellyoz, quturish, o'lat, oqsim** va boshqalar)ga qarshi rejali ravishda; ayrim yuqumli kasalliklar (**gripp, ich terlama, kuydirgi, tulyaremiya** va boshqalar)ga qarshi esa epidemiologik zaruriyat bo'yicha emlanadi (Shuningdek qarang: **Immunoprofilaktika**).

Emlash poliklinikalarda yoki emlash markazlarida maxsus tayyorlangan **tibbiyot** xodimi tomonidan vrach nazoratida o'tkaziladi. Bolani emlashdan avval uning gavda harorati o'lchanadi va qanday kasalliklar bilan og'rikanligi so'rab surishtiriladi; vrach bolani sinchiklab tekshirib, uni emlash mumkin yoki mumkin emasligini aniqlaydi. Yuraktomir, markaziy nerv sistemasi kasalliklaridan tuzalgan yoki surunkali kasalliklari bor bolalar tegishli muhassislar ko'rigidan o'tganidan so'ng emlanishi lozim. Bola emlanganda ba'zan kuchli reaksiya yuzaga keladi, shuning uchun emlangandan keyin u ma'lum bir vaqt davomida vrach nazoratida bo'lishi kerak.

Emlash mahalliy va umumiy ta'sir ko'rsatishi, ya'ni emlangan joy sal qizarishi, shishishi, og'rishi, harorat ko'tarilishi va umumiy darmonsizlik kuzatilishi mumkin. Emlangan bola juda bezovtalansa, qattiq isitmalasa darhol vrachga murojaat qilish zarur.

Bolalar yoki kattalarning emlanganligi haqidagi ma'lumotlar ularning tibbiy hujjatiga qayd etiladi. Ota-onalar bolasiga qanday emlash o'tkazilganini va qaysilari qachon qilinishi kerakligini yaxshi bilishlari, shuningdek, emlashning belgilangan muddatda o'tkazilishiga amal qilishlari zarur, chunki o'z vaqtida o'tkazilgan emlash juda yaxshi naf beradi.

Bugungi kunda Respublikamizda ko'pgina og'ir kechuvchi yuqumli kasalliklarga qarshi rejali ravishda va epidemiologik holatlarga qarab bolalar va xavfli guruhga kiruvchi katta kishilar davlat tomonidan bepul emlanadi. O'tkazilgan chora-tadbirlar tufayli **O'zbekiston** hududida **shol kasalligi** oxirgi yillarda qayd etilmayapti, shuningdek, **bo'g'ma, qizamiq, tepki, gepatit V** kasalliklari bolalar orasida keskin kamaydi

UMUMIY QOIDALAR

Ushbu Qoida va Me'yorlar 1996-yil 29-avgust kundagi "Fuqarolarning sog'ligini saqlash to'g'risida"gi, 1992-yil 3-iyul kundagi "Davlat sanitariya nazorati to'g'risida"gi Qonunlar va Xalqaro Sog'liqni Saqlash Tashkiloti (XSST)ning olib borayotgan immunizatsiya siyosati asosida ishlab chiqilgan.

Mazkur Qoidalarda XSSTning Kengaytirilgan Immunizatsiya Dasturi, O'zbekiston Respublikasidagi Milliy Immunizatsiya Dasturi talablari, jamoa immuniteti tarangligi bo'yicha o'tkazilgan ko'p yillik kuzatuv natijalari, yuqumli kasalliklar bilan kasallanishlar hamda foydalaniladigan vaksinalarning epidemiologik jihatdan samaradorligini va xavfsizligi hisobga olingan.

Ushbu qoidalar va me'yorlar bo'g'ma, ko'k yo'tal, qoqshol, qizamiq, qizilcha, shol, sil, epidparotit, virusli gepatit "V" (VGV), heamophilus influenzae b turi (XIB) va rotavirus infeksiyalari hamda boshqa turdagi yuqumli kasalliklar profilaktikasi chora-tadbirlari tizimida qo'llaniladi.

Immunoprofilaktikaning maqsadi spetsifik profilaktika vositalari orqali boshqariladigan yuqumli kasalliklar bilan kasallanishni batamom tugallash, kasallanish va o'lim holatlarini kamaytirish, xususan:

shol kasalligidan xolos bo'lgan hudud maqomi darajasini ushlab turish;

bo'g'ma kasalligi ro'yxatga olinishiga yo'l qo'ymaslik;

2018 — 2020-yillarda qizamiq va qizilcha kasalliklarini kamaytirish va yo'qotish;

VGV bilan kasallanishni kamaytirish va bu infeksiyadan o'lim holatlari kelib chiqishiga yo'l qo'ymaslik;

XIB (heamophilus influenzae b) va rotavirus infeksiyalar bilan kasallanishni kamaytirish va o'lim holatlariga yo'l qo'ymaslik;

sil kasalligini tarqalgan (generalizatsiyalashgan) shakllarini rivojlanishini oldini olish.

Belgilangan maqsadni tatbiq qilish, quyidagi vazifalarni amalga oshirishni talab qiladi; sil, qizamiq, epid parotit, qizilcha, VGV, shol, bo'g'ma, ko'k yo'tal, qoqshol, XIB va rotavirus

infeksiyalarga qarshi profilaktik emlash kalendariga muvofiq bolalar va o'smirlarni emlashga kamida 95% ga qamrash. Yuqumli kasalliklarga qarshi emlash — bolalar salomatligini muhofazalash borasida Davlat tomonidan amalga oshirilayotgan ko'p qirrali g'amxo'rliklaridan biri bo'lganligi uchun u qulay, majburiy va bepul bo'lishi lozim.

Chaqaloqlarni tug'ilgan vaqtida unga tug'ruqxonada olishi lozim bo'lgan emlashlar va ularni o'tkazish muddatlari ko'rsatilgan "Emlash pasporti" beriladi. Emlash pasportida har bir o'tkazilgan va navbatda o'tkazilishi lozim bo'lgan emlashlar ko'rsatilib qo'yiladi.

Profilaktik emlash kalendarini doirasida emlash ishlari mamlakatimizda va chet mamlakatlarda ishlab chiqarilgan, dori vositalari va tibbiy texnikalar sifatini nazorat qilish Bosh Boshqarmasi tomonidan ro'yxatga olingan, sertifikatlashtirilgan hamda O'zbekiston Respublikasida foydalanishga ruxsat etilgan, joriy etilgan tartibga muvofiq foydalanish yo'riqnomalari bo'lgan vaksinalar bilan o'tkaziladi.

Emlash o'tkazilayotgan joylarda xavfsiz emlashni tashkil etishga, vaksinalarni joriy etilgan talablar asosida saqlashga, tashishga hamda profilaktik emlash kalendariga muvofiq emlanishi lozim bo'lgan aholi guruhlar (kontingentlar)ni kamida 95% ni emlashga qamrab olinishiga davolash-profilaktika muassasasi rahbari shaxsan javob beradi.

Barcha DPM vrachlari bilishi shart:

profilaktik emlash kalendarini;

har bir emlash turiga bo'ladigan qarshi tibbiy cheklovlarni;

"sovuqlik zanjiri"ga amal qilish qoidalarini;

emlashdan keyin sodir bo'lishi mumkin bo'lgan holatlarni va birinchi tibbiy yordam ko'rsatishni.

Barcha DPM vrachlari, muassasaning qaysi tibbiy xizmat turiga ixtisoslashganidan qat'iy nazar, jumladan, maxsus kabinetlarda ishlovchilar, shifoxonalarda, klinikalarda, tez-tibbiy yordam ko'rsatish stansiyalarida va sog'liqni saqlash tizimining boshqa muassasalarida ishlovchi barcha xodimlar, bolalar bilan birinchi bor uchrashganda, bolani emlanligi yoki emlanmaganligini aniqlashlari lozim (emlash pasporti yoki 063/u shakldan nusxa oldirilib) so'ngra tibbiy yordam ko'rsatilib bo'lgandan keyin bolani emlash kalendariga muvofiq emlash uchun tegishli muassasaga yuboriladi.

PROFILAKTIK EMLASH KALENDARI

Yoshi	Emlashlar nomi
1-kunida	VGv-1
2-5 kunida	BSJ-1
2 oylikda	OPV-1, Rota-1 (oral rotavirus vaktsinasi), penta-1(AKDS-1, VGv-2, XIB-1), pnevmo-1
3 oylikda	OPV-2, Rota-2 (oral rotavirus vaktsinasi), penta-2 (AKDS-2, VGv-3, XIB-2), pnevmo-2
4 oylikda	OPV-3, penta -3 (AKDS-3, VGv-4, XIB-3),IPV
12 oylikda	KPK-1, pnevmo-3

16 oylikda	OPV-4, AKDS-4
6 yosh	KPK-2
1 sinf (7 yosh)	OPV-5, ADS-M-5
9 yosh	VPCh
16 yosh	ADS-M-6

Eslatmalar: KPK — uch valentli qizamiq, qizilcha, epid parotitga qarshi tirik vaktsina.

AKDS+VGV+XIB (pentovaksina) — besh valentli-ko'k yo'tal, bo'g'ma, qoqshol, VGV va XIB infeksiyalariga qarshi vaktsina.

Rota — rotavirus infeksiyaga qarshi ichiriladigan vaktsina.

Pnevmo-pnevmonokokk infeksiyaga qarshi ichiriladigan vaktsina.

Emlashga bo'lgan ko'rsatmalar, bu birinchi navbatda profilaktik emlash kalendariga muvofiq yoshi va noxush epidemiologik vaziyat hisoblanadi.

Tibbiy xodim tomonidan emlashni o'tkazishga asoslanmagan tibbiy cheklovni belgilash — qoida buzishlik deb baholanadi. Boshqariladigan yuqumli kasalliklarni kelib chiqishiga sabab bo'ladigan, asossiz emlamaslik holatlari tibbiy xodimni javobgarlikka tortilishiga sabab bo'ladi.

Yuqumli kasalliklar immunoprofilaktikasini tashkil etish va o'tkazish bo'yicha sanitariya qoida va me'yorlariga rioya etmaslik qonunda belgilangan javobgarlikka sabab bo'ladi.

Immunoprofilaktikada qo'llaniladigan vaktsinalarni tavsiflari

Vaktsinalarni turlari		Vaktsinalar nomi, dozalari va yuborish usullari	Saqlanish shartlari
Tirik vaktsinalar		OPV (1 doza = og'izga 2 tomchi), KPK (1 doza = 0,5 ml teri ostiga), BSJ (1 doza = 0,05 mg yoki 0,1 ml teri ichiga) Rota (rotavirus vaktsinasi) (1 doza=og'izga 1,5 ml)	Faqat OPVni muzlatish mumkin. KPK, BSJ, RVV vaktsinalari +2 °S dan +8 °S gacha haroratda saqlanadi, muzlatish <i>mu mkin emas</i>
Inaktivirov annie	O'ldirilgan	Ko'kyo'talga qarshi (AKDS tarkibida bo'ladi)	Barcha o'ldirilgan vaktsinalar, anatoksinlar va rekombinant vaktsinalarni muzlatish <i>man etiladi</i> , saqlash harorati +2 °S dan
	Anatoksinlar	AKDS, ADS, ADS-M, AD-M (1 doza = 0,5 ml mushak orasiga), Qoqsholga qarshi (0,5 va 1,0 ml)	
	Rekombinant vaktsinalar Pentavale	Virusli gepatit V ga qarshi (1 doza = 0,5 ml mushak orasiga) Virusli gepotit V ga,	

	nt vaksinalar	ko'kyo'talga, bo'g'maga, qoqsholga va XIB-infeksiyasiga qarshi (1 doza = 0,5 ml mushak orasiga).	+8 °S gacha.
--	---------------	--	--------------

Eslatmalar:

barcha turlari tirik vaksinalar, ayniqsa BSJ va KPK yorug'likka o'ta sezuvchan, shu sabali, bu vaksinalar sovutgichni qorong'i joyida saqlanishi lozim.

barcha turdagi vaksinalarni erituvchilarini muzlab qolishiga yo'l qo'ymaslik lozim.

EMLASH QOIDALARI

1. Bolalar emlashdan oldin vrach ko'rigidan o'tkazilishi lozim. Bolalarni profilaktik emlanishidan oldin birinchi navbatda emlanayotgan bolaning umumiy holatiga baho beriladi. Emlanayotgan bolaning umumiy holatiga baho berishlik bolani sog'ligi haqida o'ta-onasi yoki bolani olib kelgan shaxsdan so'raladi, bunda emlashga qarshi ko'rsatmalar bo'lganligi, avvalda emlash o'tkazilganda nojo'ya reaksiyalar kuzatilganligi aniqlanadi.

2. Homilador ayolda (tuqqan ayolda) VGV markeri NBsAg aniqlanganda chaqaloq tug'ilgandan so'ng 3 — 12 soat ichida VGVga qarshi emlanishi lozim. Bu maqsadda, emlashni o'z vaqtida o'tkazishlik uchun NBsAg musbat natijasi qayd etilgan ayollarni tug'ruq va chaqaloqlik tarixlari varaqalarini yuza qismining o'ng tomoniga qizil to'rt burchak (1x1 sm) belgi, farqlanadigan qilib qo'yiladi. Emlash xonalarida NBsAg musbat natijasi qayd etilgan ayollarni ro'yxatlari turishi lozim (O'zb.Res. S.S.V.ning 5.01.2012-yil kundagi 5-sonli buyrug'i).

3. OIV infeksiyali bolalar va OIV infeksiyali onalardan tug'ilgan bolalar O'zb.Res. S.S.V.ning 10.01.2010-yil kundagi 10-sonli buyrug'iga muvofiq emlanadilar.

4. Emlashlar oralig'idagi muddatlar (intervallar).

Bir xil vaksinalar dozalarini yuborib, emlash o'tkazish oralig'idagi muddat kamida bir oy. Emlashlar o'tkazishdagi intervalni davomiy bo'lishi, antitelalar ishlab chiqarishni kuchaytiradi, lekin seriyalarni tugallanishi va infeksiyadan himoyalaniшни cho'zib yuboradi.

Turli tirik vaksinalarni yuborish o'rtasidagi vaqt kamida bir oy bo'lishi lozim (yuborilgan vaksinalar o'rtasida interferensiyasi sodir bo'lishi ehtimolligi bo'lganligi sababli).

Emlash davrida navbatdagi vaksina dozasi bilan emlamasdan o'tkazib yuborilganda bola bilan birinchi muloqot qilinganda zudlik bilan o'tkazib yuborilgan emlatkilarini takrorlamay, navbatdagi emlash o'tkaziladi.

Bir vaqtni o'zida bir necha turdagi vaksinalarni alohida shpritslarda tanani turli joylariga yuborish mumkin.

5. Qon va qon komponentlari quyilganda emlash qoidalari.

Qon va qon komponentlari quyilgandan keyin (eritrotsitar va leykotsitar massalar), qizamiq, qizilcha va epid parotitga qarshi emlash 6 oydan so'ng, trombotsitar massa yoki qon plazmasi quyilganda 7 oydan so'ng emlanadi.

Emlanadiganlarga immunoglobulin yuborilgan bo'lsa, qizamiq, qizilcha va epid parotitga, rotovirus infeksiyalariga qarshi emlash 3 oydan so'ng, shol va grippga qarshi emlash bir yarim oydan so'ng. AKDS, ADS, ADS-M bilan emlash immunoglobulin yuborilgandan keyin bir oydan so'ng emlanadi.

EMLASHLARGA BO'LADIGAN QARSHI KO'RSATMALAR

Amaliyotda emlashga bo'lgan barcha qarshi ko'rsatmalar vaqtincha hisoblanadi va bu qarshi ko'rsatmalar muntazam ravishda kuzatilib, birinchi imkoniyat paydo bo'lishi bilan bola emlanishi lozim.

Barcha turdagi vaksinalar bilan emlashga bo'lgan qarshi ko'rsatma:

avvalda emlash o'tkazilganda kuzatilgan kuchli reaksiyalar yoki asoratlar hisoblanadi, xususan:

1. O'rtacha — og'irlikdagi va og'ir holatdagi somatik va yuqumli kasalliklar bilan kasallanganlarni emlash, bemor sog'aygandan so'ng, 3 — 14 kun o'tkazib, emlanishi lozim. O'tkir nafas yo'llari kasalliklari va og'ir holatda bo'lmagan diareya bilan kasallanishlar emlash o'tkazish uchun qarshi ko'rsatma hisoblanmaydi. Bolani umumiy holati qoniqarli bo'lgan holatlarda emlash o'tkazilishi lozim. Surunkali yurak, jigar, buyrak, o'pka kasalliklari va shuningdek boshqa turdagi endokrin kasalliklari bilan kasallanganlar kasallikni qaytalanmay turgan davrida emlanishlari lozim.

2. Oldingi vaksina dozalari yuborilganda kuzatilgan kuchli reaksiyalar:

Agar, AKDS — vaksina dozasi bilan avval emlash o'tkazilganda ensefalopatiya reaksiyalari, anafilaksiya, kollaps holatlari kuzatilgan bo'lsa, tarkibida ko'k yo'tal antigeni bo'lgan vaksinalar bilan emlash o'tkazilmaydi. Emlash davomiyligini yakunlash uchun ADS-AS-anatoksin ADS-M dan foydalanish kerak.

Bolada tana haroratini yuqori (40 °S dan baland) ko'tarilishi va 3 soatdan ko'p bo'lgan davomiy chinqirib-qichqirishi kuzatilishi, keyingi emlash o'tkazishda tarkibida ko'kyo'tal komponenti bo'lgan vaksina bilan emlash o'tkazishni istisno qilishga asos hisoblanadi.

Vaksinalarning tarkibiy qismlaridan birontasi (tuxum oqsili, anti biotik)ga anofilaktik reaksiya kuzatilgan shaxslar shu tarkibiy qismli vaksina bilan emlanmaydi.

3. Rivojlanib boruvchi asab tizimi buzilishlari xastaliklari bo'lgan bolalar tarkibiy qismida ko'kyo'tal antigeni bo'lgan vaksinalar bilan emlanmaydi.

Asab tizimi buzilishi tashxisi bilan tug'ilgan bolalar 2 oylikka to'lgunga qadar rivojlanib boruvchi asab tizimi buzilishlari xastaligini istisno qilishlik uchun vrach nevropatolog ko'rigidan o'tkazish lozim.

4. Allergik kasalliklar — astma, senna — isitma, teri qoplamalari allergik kasalliklari va qo'tir kasalliklari bilan kasallangan bolalar (sholga qarshi emlash bundan mustasno) kasallikni qaytalanmay turgan davrida, agar zarurat tug'iladigan bo'lsa, antigistamin preparatlarini qo'llab (yoki kunduzgi shifoxona sharoitida) emlanadi.

5. BSJ va VGV vaksinasi bilan tug'ruqxonada vaqtinchalik tibbiy cheklovlar sababli emlanmay qolgan bolalar, kasal chaqaloqlar bo'limi (OPN)da davolanib, uyga chiqarilishidan oldin yoki chaqaloqlik davri (tug'ilgandan keyin 29 kun ichi)da emlanishlari lozim.

6. Sil kasalligini bakteriya ajratib chiqaruvchi faol shakllari bilan kasallangan onalardan tug'ilgan bolalar 2 oy muddatga onalaridan alohida ajratilib, silga qarshi (BSJ bilan) emlanishi lozim.

VAKSINANI TURLARI BO'YICHA QARSHI KO'RSATMALAR

/r	Vaksina turlari	Qarshi ko'rsatmalar
.	Barcha turdagi vaksinalar	Avvalda vaksina dozasi yuborilganda kuchli allergik reaksiyalar yoki asoratlar kuzatilgan bo'lsa; Yuqumli va somatik kasalliklarning o'tkir davrida (emlash, sog'aygandan keyin 3 — 14 kundan keyin o'tkaziladi);
.	Barcha turdagi tirik vaksinalar	Immun yetishmovchiligi holati, dori vositalari immunosupressiya holatlarida yoki ximioterapiya va gormonal terapiyadan keyingi immunosupressiya holatlari, OIV infeksiyasi; Yomon sifatli o'smalar; Homiladorlik;
	BSJ	Chala tug'ilganlik (vazni 1800 gr dan kam); Tug'ruq davrida bosh-miyani og'ir jarohatlanishi; Gemolikvorodinamikani 3darajali buzilishi; OIV infeksiyali va OIV infeksiyasining klinikasi namoyon bo'lgan onalardan tug'ilgan bolalar;
	VGV	Vazni 1800 gr dan kam tug'ilgan bolalar; Achitki zamburugiga allergiyasi bo'lganlar;
	OPV	Immunodefitsit holatlari; Yomon sifatli o'smalar;
	AKDS	Rivojlanib boruvchi asab tizimi kasalliklari; Afebril tutqanoq bo'lganlar;
	ADS, ADS-M, AD-M	Umuman tibbiy cheklovlar yo'q;
	KPK	Immunodefitsit holatlari; Tovuq tuxumi oqsiliga allergiyasi bo'lganlar; Immunoglobulin yuborilgandan so'ng; Homiladorlik;
	XIB (Penta)	VGV va AKDS vaksinalariga taalluqli bo'lgan barcha qarshi ko'rsatmalar;
	Rotovirus vaksinasi	Dori vositalari immunosupressiyasi; Yomon sifatli o'smalar; Vaksinani tarkibiy qismlariga bo'lgan o'ta sezuvchanlik; Avvalda vaksina yuborilganda kuzatilgan reaksiyalar; Oshqozon ichak tizimining rivojlanishidagi yetishmovchiliklar (masalan, mekkelev divertikuliti); Birlamchi immunodefitsit holati.

EMLASH O'TKAZISH UCHUN QARSHI KO'RSATMA BO'LA OLMAYDI

Holatlar:	Anamnezda ko'rsatilganda:
Perinatal ensefalopotiya barqaror nevrologik holatlar; Bolalardagi bosh-miya falajligi (DSP), Dauna kasalligi va boshqalar; Allergiya, astma, qo'tir; Yurakning, o'pkaning, buyrak va jigarning surunkali kasalliklari; Anemiyalar; Disbakteriozlar; Timus hajmini kattalashishi; Tug'ma poroglar; Steroidli va garmonli preparatlar bilan davolash; Yuqumli kasalliklarni yashirin davrlari.	Chaqaloqlik davridagi sariqlik; Chala tug'ilish; Chaqaloqlarni gemolitik kasalliklari; Sepsis; Oila a'zolarida vaksinadan keyin asoratlar kuzatilgan bo'lsa; Oila a'zolarida allergiya va tutqanoq kuzatilgan bo'lsa; Oila a'zolarida oilada epilepsiya bilan kasallanganlar bo'lsa; Oila a'zolarida tasodifan o'lim holati qayd etilgan bo'lsa; Ko'kyo'tal, qizamiq, qizilcha, epid parotit kasalligi bilan kasallanganligi hujjat asosida tasdiqlanmagan bo'lsa.

Eslatma: Surunkali kasalliklarni qaytalanishi, emlash o'tkazish uchun vaqtincha tibbiy cheklov hisoblanadi. Bunday holatlarda rejali emlash bemor sog'ayganda yoki kasallikning qaytalanmay turgan davrida o'tkaziladi.

Emlash o'tkazishga qarshi ko'rsatma vrach (UASH, pediatr) tomonidan belgilanadi. Emlashga bo'lgan tibbiy cheklovlar barchasi hisobga olinib tibbiy cheklovlarni qayd etib borish daftariga yozib borilishi lozim. Tibbiy cheklovlar 1 oy va undan ortiq muddatga belgilanganda immunologik komissiya tomonidan ko'rib chiqiladi. Tibbiy cheklov belgilangan bolalar uchun sog'lomlashtirish rejasi tuziladi va alohida emlash kalendari ishlab chiqilib, bolani rivojlanish tarixi, 112-u shaklga, emlash pasportiga hamda tibbiy cheklovlarni qayd etib borish daftariga yozib qo'yiladi. Alohida guruhga mansub bo'lgan bolalarni emlash o'tkazish yo'nalishlari "Vaksinoprofilaktika osobix grupp detey" (Tashkent 2011) nomli uslubiy qo'llanmada ko'rsatilgan.

PROFILAKTIK EMLASHNI REJALASHTIRISH

Profilaktik emlash rejasini tuzishda, aholini soni va aholi guruhlari bo'yicha o'tkazilgan emlash tahlili bo'yicha, o'tgan yilda emlanmay qolgan shaxslar soni asos qilib olinadi. Aholi sonini aniqlash uchun bir yilda ikki marta (bahorda va kuzda) aholini ro'yxatga olish o'tkaziladi. Bu maqsadda uy xo'jaliklari bo'yicha oilani ro'yxatdan o'tkazish daftari to'ldirilib, so'ngra aholini yoshlari bo'yicha guruhlarga ajratilib, aholi soni aniqlanadi va yakuniy jadval to'ldiriladi. Aholi ro'yxati tuzib bo'lingandan keyin, DPMning kartoteka xonasidagi mavjud 063, 064, 112-shakllar ro'yxatga olish jurnali va aholini yoshlari guruhi bo'yicha tuzilgan jadvaldagi soni bilan taqqoslanadi.

Xizmat hududidagi barcha aholini 063, 064-shakllari aholining guruhlari bo'yicha; uyushmagan bolalar — aholi yashash punktlari kesimida, uyushgan bolalar va o'smirlar guruhlari — maktabgacha tarbiya muassasalari, maktablar, litseylar, kollejlari, oliy o'quv

yurtlari kesimida, katta yoshdagi uyushgan aholi esa muassasalar, korxonalar va aholi yashash punktlari kesimida markazlashgan holda kartotekalashtiriladi. Tuzilgan ro'yxat va o'tkazilgan taqqoslash asosida aholini yoshma-yosh kesimi bo'yicha tarkibiy qismi jadvali tuziladi.

Vaksina olgach 3 kun odamlar ko'p joyga olib bormaslik kerak

Qolaversa, vaksina olgach, (odatda 3 kun) odamlar yig'iladigan joylarga borish, ko'pchilik bilan muloqot qilish tavsiya etilmaydi. Ayniqsa, emlangandan so'ng bolani yo'tal, aksa urish, ich ketishi kabi yuqumli kasallik belgilari bo'lgan odamlar bilan muloqotda bo'lishining oldini olish zarur.

Bolaga ko'proq vaqt ajratib, birgalikda o'ynash, emlashdan keyin uning taomlanishi va qorni to'qligiga e'tibor berish kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Проф. Волкотруб Л.П., Гигиена детей и подростков. Томск. 2010.
 2. Черник Валентина Федоровна ОСНОВЫ ГИГИЕНЫ ШКОЛЬНИКОВ И ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА. 2011. Минск
 3. Кожухова Н.Н. Теория и методика физического воспитания детей дошкольного возраста. Издательский центр "Академия" 2011.
 4. Андропова Т.В., гудина М.В. Гигиена детей и подростков. "Академия" 2016
 5. Солтан М.М., Бориова Т.С. Гигиенические требования к организации питания детей и подростков. Минск БГМУ 2017 Qo'shimcha adabiyotlar
 6. Узбекистон Республикаси Конституцияси - Т.: Узбекистон, 2017. - 46 б.
 7. В. Sodiqov, L. Kuchkarova, Sh. Qurbanov "Bolalar va o'smirlar fiziologiyasi va gigiyenasi" O'zbekiston milliy ensiklopediyasi davlat milliy nashriyoti. T. 2005 y.
 8. В. Ф. Учайкин. « Р у к о в о д с т в о п о и н ф е к ц и о н н ы м болезням у детей». Москва. 1998 г.
 9. Кенеман А. В., Хухлаева Д. В. Теория и методика физического воспитания детей дошкольного возраста. Учеб, пособие для студентов пед. ин-тов по спец. «Дошкольная педагогика и психология». Изд. 2-е, испр. и доп. - М.: Просвещение, 1978. - 272 с.
- Internet saytlari.
9. <http://all-gigiena.ru/>
 10. sportawww. Person.ru;
 11. www.mf.uz;
 12. [www. Ziyonet.uz](http://www.Ziyonet.uz)